Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Uuendused turismi valdkonnas: saarte säästva arengu strateegia määratlemine" (omaalgatuslik arvamus)

(2011/C 44/13)

Raportöör: **Sylvia GAUCI**

16. juulil 2009 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse järgmises küsimuses:

„Uuendused turismi valdkonnas: Saarte säästva arengu strateegia määratlemine"

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioon võttis arvamuse vastu 23. juunil 2010.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 464. istungjärgul 14.–15. juulil 2010 (15. juuli istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 153, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 13.

1. **Järeldused**

1.1 Komitee soovitab töötada välja jooksvad elukestva õppe programmid spetsiaalselt turismisektoris töötavate saareelanike jaoks. Selleks tuleks eraldada Euroopa struktuurifondidest ja ühtekuuluvusfondidest spetsiaalsed vahendid. Nii sobilik töösuhete raamistik töötingimuste kvaliteedi parandamiseks kui ka meetmed ettevõtjate toetamiseks (võrgustikud, turundus, reklaam jne) aitaksid saareturismi edendada.

1.2 Arvestades, et reise ja puhkusi broneeritakse üha sagedamini interneti teel, tuleks (saare)turismisektori väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele pakkuda kas ELi rahastatavaid koolitusi või lihtsustatud juurdepääsu sobivatele teenusepakkujatele, et töötada välja edukas veebileht, vastasel juhul ähvardaks neid oht kaotada nn nüüdisaegsed kliendid.

1.3 Komitee soovitab asutada mõnel strateegilise asukohaga saarel piirkondadevahelise haridusasutuse, mis põhineks sarnasel kontseptsioonil nagu Erasmus turismisektori õpilastele ja töötajatele.

1.4 Ehkki ettevõtted, eriti just väikesed ettevõtted saavad õigusaktide vähesusest ja kvaliteedist kasu, tuleks kaaluda spetsiaalse haldusasutuse, nt turismi peadirektoraadi loomist Euroopa Komisjonis, kuna turism moodustab ligikaudu 11–12 % Euroopa Liidu SKPst ning saartel, nagu näiteks Maltal, koguni 25 % SKPst. Komitee näeb sellises komisjoni juurde loodud turismiametis (saare)turismi huvide kaitsjat ELi institutsioonides ja poliitikas. Komitee kordab oma eelmises turismiteemalises arvamuses tehtud ettepanekut luua Euroopa turismiagentuur.

1.5 Saared on mandriga võrreldes halvemas olukorras neile iseloomulike vahemaade, juurdepääsu ja eraldatuse tõttu. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvates tuleks püüelda soodsa maksusüsteemi poole, võttes arvesse erilisi jõupingutusi investeeringute, töökohtade säilitamise ja loomise ning asutuste lahtiolekuaegade osas, et leevendada hooajalisuse mõju.

1.6 ELi kasutatav saarte määratlus on mitmel juhul ebasobiv ning takistab sageli lahenduste leidmist. Komitee on oma varasemates arvamustes [1] soovitanud kõnealust määratlust muuta. Käesolevaga kordab komitee seda soovitust.

1.7 Euroopa Liit töötab välja uut regionaalpoliitika kontseptsiooni, milleks on makropiirkondade koostöö (nt Läänemere strateegia ja Doonau piirkonna strateegia). Komitee on veendunud, et tegemist on huvitava kontseptsiooniga, mida saaks kindlasti rakendada saarestikele. Seega lahendaks Vahemere lääneosa saarte makropiirkondade strateegia mõned nende raskendatud ligipääsetavusest tulenevad probleemid.

1.8 Komitee pooldab ja toetab täielikult CALYPSO sotsiaalturismi programmi. Ta leiab, et 2009. aastal alanud ettevalmistuste järel tuleks jätkata täieliku tegevuskavaga. Komitee soovitab integreerida CALYPSO programm tulevasse makropiirkondade strateegiasse, mis hõlmab Vahemere lääneosa piirkonda.

2. **Sissejuhatus**

2.1 Turism annab olulise ja üha suurema panuse majanduskasvu ning võib äärmuslikel juhtudel moodustada kuni 70 % saare SKPst. See on üks parimaid võimalusi sissetulekute suurendamiseks ja töökohtade loomiseks. Kuigi Euroopa turuosa maailma turismis on aeglaselt vähenemas, on oodata turistide voolu suurenemist Euroopa Liitu. Turismi kasvu ei saa siiski iseenesestmõistetavaks pidada, nagu väga teravalt näitas 2008.–2009. aasta finantskriis.

[1] „Saarte parem integreerimine siseturule – saarte ühtekuuluvuse ja majanduskasvu oluline eeldus", ELT C 27, 3.2.2009, lk 123.

2.2 Traditsioonilise, päikest ja mererandu eelistava massiturismi asemele on tulnud uued turismivormid, sealhulgas uuenduslikumad ja spetsialiseerunud keskkonnahoidlikud, kohandatud ja kogema innustavad turismivormid. Lisaks sellele kiirendavad nii suurenenud nõudlus turismi järele kui ka demograafilised muutused (nt üha suurem arv eakaid reisijaid) turismitoodete killustatust ja turismitoodete uute liikide väljatöötamist, mis hõlmavad palju uudseid teenuseid.

2.3 Innovatsioon on majanduspoliitika jaoks äärmiselt oluline nii ELi (Lissaboni ja ELi 2020. aasta strateegia) kui ka piirkonna tasandil, millega kaasnevad üha suuremad avaliku sektori investeeringud teadusuuringutesse, koolitusse ja kõige uuenduslikemate sektorite (nt transport, energeetika, keskkonnahoidlikud tööstused) toetamiseks. See kehtib ka teenuste kohta, eriti nende teenuste kohta, mis nõuavad sellise tasemega teadmisi või kvalifikatsiooni, mida peetakse tüüpiliseks enamiku turismiga seotud tegevuste puhul (nt majutus, toitlustamine, kinnisvara).

2.4 Tänapäeva turist otsib parimat kvaliteeti madalaima hinna eest. Edukaks saareturismiks on seega vaja kõigepealt nii haritud personali kui ka tööandjate ja töötajate pühendumist elukestvale õppele, et säilitada kiirelt muutuvas maailmas aruka ja nõudliku tarbija jaoks kõrge teenuste tase. Üks kvaliteetse turismi eeldusi on hea väljaõppega ja kvalifitseeritud töötajad.

2.5 Peamine muutuste ja uuenduste valdkond turismisektoris on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) kasutamine. IKT ja interneti lai levik turismitööstuses võimaldab tarbijatel suhelda vahetult teenusepakkujatega. Sektori jaoks tervikuna võib see viia (tehingu)kulude vähenemisele, millega omakorda kaasneb vahendajate, nt reisibüroode või koguni reisikorraldajate arvu vähendamine. Olulised uuendused massireiside valdkonnas, nt odavlennufirmade esilekerkimine, on suuresti mõjutanud turismitööstuse kasvu ja edasist arengut.

2.6 Saartel on jätkuvalt mitmed probleemid. Üldiselt on saared mandrist maha jäänud. Lisaks sellele ei kontrolli, tooda ega isegi halda paljusid neist uutest tehnoloogiatest ja protsessidest need ettevõtted, keda kõnealused tehnoloogiad otseselt puudutavad.

2.7 Saarte ametivõimud uurivad praegu, millist mõju avaldavad tööstusharude uued tavad nende algatustele ja meetmetele turismipoliitika valdkonnas. Nende peamine ülesanne on tagada, et poliitika ja meetmed toetavad ja edendavad innovatsiooni, mis omakorda aitab nende turismitööstust edasi arendada.

3. **Tungiv vajadus innovatsiooni järele**

3.1 Arvestades ühiskonna muutuvat dünaamikat ja 20. sajandile iseloomuliku reisikorraldajate organiseeritud massiturismi hääbumist, peab saareturism edu saavutamiseks olema innovatiivne ja kohanema uue paradigmaga. Uuenduslikkus peab leiduma neis inimestes, kes turismisektoris tegelikult töötavad. Paradoksaalselt lööb innovatsioon tavapärased harjumused segi ning kui inimesed ei näe kohest kasutegurit, on nad muutuste vastu.

3.2 20. sajandi viimasel poolel dikteeris nõudlust massiturismituru pakkumine. Sihtkohtade arvu suurenedes turg aga küllastus. Tänapäeval on turul, mida tüüpiliselt domineerib tarbija, saavutanud ülekaalu muutlik nõudlus. Selle tulemusel kannatavad teenusepakkujad. See tähendab uut probleemi, mida saab lahendada innovatiivse ja loova mõtlemisega, töötades välja rikkaliku valiku nišiturismi vorme nagu näiteks raviturism, keskkonnahoidlik/ökoturism, taluturism, loodusturism jne.

3.3 Lisaks sellele on inimeste elustiil viimastel aastatel märkimisväärselt muutunud. Turismitööstus seisab silmitsi vananeva, tervema ja jõukama elanikkonnaga, kes võtab üha rohkem ja lühemaid puhkusi. Paljud turistid eelistavad võimalikult madalate hindade asemel nüüd parimat kvaliteeti parima hinna eest. Tarbijad ei ole enam lojaalsed. Turistid otsivad üha enam jätkusuutlikkust ja autentsust ning kaugenevad massiturismist. Saareturism peab tingimata tegelema innovatsiooni küsimusega, kui ta soovib neis tingimustes ellu jääda.

4. **Saareturism ja innovaatilised tooted**

4.1 Suurtes turismitööstuse ettevõtetes on innovatsioon kindlakskujunenud toimimisviis ja ettevõtte otsustusprotsessi standardkomponent. Selleks et ennenägematud uuendused neid ootamatult ei tabaks, lisavad ettevõtted innovatsiooni tänapäeval oma igapäevase töö planeerimisse. Nende jaoks on innovatsioon vaid üks täiendav tootmistegur.

4.2 Sihtkohtadele orienteeritud turisminduse valdkonnas tegutsevate väikeettevõtete jaoks on innovatsioonist kasusaamise võimalus piiratud. Peamine piirang seisneb personali vähesuses ja puudulikus rahastamises. Turismindusega tegelevad VKEd on ennekõike huvitatud püsiklientide igapäevastest vajadustest ning neil ei ole võimalik teadus- ja arendustegevuseks rahalisi vahendeid kõrvale panna.

4.3 Turismitööstuses domineerivad peamiselt VKEd ja see on eriti iseloomulik saartele. Üha tihedama konkurentsiga ja globaliseeruvas maailmas ellujäämiseks peavad eelkõige väikesed turismiettevõtted saavutama mastaabisäästu ja kriitilise massi, et vähendada tehingutega seotud kulusid, suurendada tootlikkust ja saavutada turuvõimu. Ümberkorraldus- ja koostöömehhanismid aitavad ettevõtetel kohaneda muutustega ja suurendada oma konkurentsivõimet.

4.4 Turismitööstuse üks ülesanne on pakkuda uusi tooteid ja teenuseid. *Kogema innustav turism, säästev turism ning loodus-, kultuuri- ja päranditurism* on mõned suunad, mis on praegu paljude Euroopa sihtkohtade uuenduslike turismitoodete aluseks. Saared peaksid neid tooteid reklaamima, kuna kõnealused tooted on seotud saarte identiteedi põhiloomusega.

4.5 Kogemustele suunatud turismi aluseks on turistide ja sihtkohtade koostoime. Turistide üldised kogemused on kogum paljudest põgusatest kohtumistest erinevate inimestega, kes töötavad turismitööstuses.

4.6 Tarbijate suurem teadlikkus keskkonnateemadest innustab turismiettevõtteid uuendama ja parandama oma keskkonnakaitsemeetmeid, seda nii selles osas, mis puudutab turistide mõju keskkonnale kui ka ettevõtete endi mõju keskkonnale. Peamised innovatiivsed tooted kuuluvad tõepoolest nišivaldkondadesse nagu näiteks ökoturism ja seiklusturism.

4.7 Ka kultuuriturism on oluline ja kasvav sektor, mis pakub huvi suhteliselt jõukatele ja haritud turistidele. Mitmed saared on teinud oma kultuuriteenustes ümberkorraldusi ning töötavad välja uuendusi, mis on suunatud väärtuse suurendamisele kultuuri kaudu. Nad mitmekesistavad oma turismi ja pikendavad kohalviibimist, pakkudes nt paremaid pakette ning reklaamides olemasolevaid kultuurikogemusi ja -üritusi.

4.8 Kui turism ei ole saarekogukonda harmooniliselt integreeritud ja on kasulik vaid mõnele elanikule, kuid häirib paljusid teisi, ei muutu see ühiskondliku tegevuse jätkusuutlikuks ja harmooniliseks osaks. Selleks et tagada elanikkonna toetus turismipõhisele kogukonnale, on vajalik alt-üles lähenemisviis planeerimisele ning elanikkonna kaasamine. Turism võib aidata tuua saare elanikkonna kokku, kaasates kõik elanikud ja aidates neil mõista, et turism aitab suuresti parandada loodust ja linnakeskkonda, maakasutust ja ruumilist planeerimist, sotsiaalteenuseid ning kultuuripärandi (arhitektuuri, käsitöö, traditsiooniliste toitude jne) säilitamist.

4.9 Võib selguda, et erinevaid turismivorme ei saa omavahel ühildada, eriti väikeses saarelises keskkonnas. Näiteks sellise nišituru arendamine nagu suvised keelekursused üliõpilastele võib osutuda ühildamatuks suveturu arendamisega eakatele, kuna tundidest saabuvad noored peavad end kärarikkalt ülal, samas kui eakad otsivad rahu. Taas on vaja alt-üles toetust neile turismivormidele, mille kasuks saar otsustab. Üksnes see tagab valiku edu.

4.10 Turism ei puuduta üksnes neid inimesi, kes töötavad hotellides, restoranides ja lennuettevõtetes. Kaasatud on ka paljud teised sektorid, mis turismisektorisse oma panuse annavad, alates kohalikust torumehest kuni kohaliku talupidajani.

5. Saareturismi edendamine innovatiivsete protsesside kaudu

5.1 Turismitööstus on alati olnud väga proaktiivne, võttes kasutusele uusi tehnoloogiaid nagu näiteks ülemaailmsed broneerimissüsteemid. Hiljutised edusammud telekommunikatsiooni, võrgustike, andmebaaside, andmetöötluse ja elektroonilise turustamise valdkonnas pakuvad turismiettevõtetele palju uusi võimalusi. Nad mõjutavad märkimisväärselt traditsioonilisi turismiettevõtluse mudeleid. Interneti lairibaühenduse kasutamine koos juurdepääsuga info- ja kommunikatsioonitehnoloogiale (IKT) annab turismiteenustele lisaväärtuse ja toetab tööstusvõrgustike ja -klastrite arengut. Probleemiks on siinkohal lairibaühenduse tehnoloogia puudumine, samuti puuduvad eriteadmised ja oskused IKTst täit kasu saada. Saareelanikele tuleks ette näha erikoolitused selliste lünkade täitmiseks.

5.2 Tarbijad oskavad IKTd üha paremini oma turismireiside korraldamisel kasutada. ELi tasandil korraldab kaks kolmandikku turistidest oma reisi interneti teel ning enam kui pooled ostavad oma reisi internetist. Nad otsivad paindlikke ja hõlpsalt kättesaadavaid tooteid ning neile meeldib suhelda vahetult turismifirmadega. IKT-revolutsioonist kasu saamiseks peavad ettevõtjad ümber korraldama kogu tööstuse turundusprotsessi. Internetitehnoloogia pakub nii ettevõtetele kui ka tarbijatele olulise võimaluse vahetuks veebipõhiseks asjaajamiseks.

5.3 Paljud Euroopa saared, millel on pikaajalised traditsioonid turismi valdkonnas, kannatavad väikese majanduskasvu ja madala tootlikkuse all. Turism on seega tohutu konkurentsisurve all. Turismi liberaliseeritud maailmaturul konkureerivad saared uute sihtkohtadega, mis saavad kasutada puutumatuid või väga vähe kasutatud ressursse ning millel on väga soodsad majanduslikud tingimused, sh madalad palgad, erinevad riiklikud toetused ja nõrk valuuta.

5.4 Nagu kõikides teenindussektorites, sõltub ka saareturismi valdkonnas pakutud teenuste kvaliteet suuresti sektori töötajatest ja saarlastest endist. Head töötingimused ja hea teenindustase on omavahel seotud.

5.5 Euroopa saareturism, kuhu kuuluvad valdavalt VKEd ning mida iseloomustab suur tööjõumahukus, seisab oma killustatuse tõttu silmitsi tootlikkuse probleemiga. Vähenenud tootlikkuse tõttu on saartel raske olla turismi valdkonnas konkurentsivõimelised. See tõsiasi peegeldub hindades.

5.6 Hooajalisuse probleem avaldab reaalset mõju töökohtade stabiilsusele ning vähendab turismisektoris töötamise atraktiivsust. Just seetõttu on vaja edendada erilepinguid, mis tagavad hooajalistele töötajatele kindla töö, pakkudes neile tööhõivet ja sotsiaalseid õiguseid alaliste töötajatega võrdsetel alustel. Komitee on tõstatanud selle küsimuse juba varem [2].

5.6.1 Saareturismi edendamine ja uuendused selles valdkonnas nõuavad töösuhete kohandamist ja ajakohastamist sotsiaalpartnerite sotsiaaldialoogi ja kollektiivläbirääkimiste raames, eelkõige koolituse, edutamise ja ametialase karjääri, ametialaste ülesannete, töötundide, tööaja ja -tingimuste küsimuses.

5.7 Eriti tänapäeva kiires maailmas kasutatakse saartele sõitmiseks peamiselt õhutransporti. Meretransport ei ole alati toimiv alternatiiv. Selleks on vaja tugevat infrastruktuuri maa peal, mis oleks seotud usaldusväärse laevaühenduste võrgustikuga merel. Laevaühendus sõltub juba oma loomu poolest ilmast.

6. Poliitikameetmete väljatöötamine saareturismi turundusinnovatsiooniks

6.1 Saareturismi eest vastutavate ametivõimude jaoks on tõeline väljakutse määratleda kõige tõhusam viis selliste poliitikameetmete väljatöötamiseks ja rakendamiseks, mis toetavad turismi innovatsiooni ilma turudünaamikasse sekkumata. Oleks hea, kui valitsused võimaldaksid turgudel võimalikult palju ise tegutseda ja sekkuksid ainult turuprobleemide tekkimisel.

6.2 Saared peavad hoolikalt otsima tasakaalu majanduskasvu taotlevate ettevõtete, puhkevõimalusi otsivate tarbijatest turistide ning loodushoidlike keskkonnakaitsjate potentsiaalselt vastandlike huvide vahel. Seoses linnaplaneerimisega on võtmeküsimus, kellele anda volitused hoonestusprojektide üle otsustamiseks. Konfliktid võivad tekkida ühelt poolt kohaliku tasandi ettevõtluse huvidest juhinduvate kohalike omavalitsuste ning teiselt poolt piirkondlike või keskvalitsuste vahel, kes hindavad olukorda suures plaanis ning soovivad ohjes hoida kontrollimatut arendamist keskkonnatundlikes piirkondades.

6.3 Valitsused peaksid lubama uuenduslikel ettevõtetel saavutada mastaabisäästu ning taotlema innovatsiooni ühistute liitude ja muude võrgustike kaudu. Turismitööstuse innovatsiooni kõige edukama ja paljulubavama vahendi väljatöötamiseks on vaja koostööd, liite ja/või võrgustikke nt tehnoloogia, turunduse, broneerimise ning inimressursside jagamise valdkonnas. Siiani tundub koostöö turismi valdkonnas olevat ebapiisav, eelkõige VKEde puhul. Selles osas peaksid valitsused toetama innovatiivset turismipoliitikat, mis edendab sidusust ja koostoimet.

6.4 Turismiprobleemidega tegelemisel on mõeldamatu jätta kaasamata ruumiline mõõde. Eelkõige on tegemist huviväärtuste kaubastamise ja turustamisega. Need on turismi tooraine, mis sünnitab turu sihtkohad. Külastajad valivad sellise sihtkoha, mis tundub olevat kõige kasulikum ning mis pakub kaupu, mille eest nad on nõus maksma. Valmisolek maksta on seda suurem, mida unikaalsem on sihtkoht. Enamikel juhtudel on tegemist avalike hüvede või ühisressurssidega nagu kaitse all olevad maastikud või põllumajanduslikuks kasutuseks mõeldud maa, mida saareelanikud peavad kaitsma ja haldama, nii et neid lihtsalt ei tarbitaks ega hävitataks.

6.5 Kohalikud huviväärtused ja uuenduslikud teenused annavad sihtkohtadele eriomase värvingu. Nad piiravad ka võimalusi tooteinnovatsiooniks, kuna selliseid uuendusi ei saa läbi viia, kaasamata sihtkohtade kaupu. Näiteks mereäärset kuurorti ei saa muuta puhkepaigaks mägedes. Paljude erinevate huviväärtustega turismiriik saab aga turul ümber paigutuda.

6.6 Päikesele, merele ja McDonaldsile keskenduv massiturism ei pruugi olla pikas perspektiivis parim turismivorm saarte jaoks. Šotimaa kogemused näitavad, et väikesemahulised spetsialiseerunud saareturismi vormid võivad olla väga edukad. Kõigile ühesugune lahendus ei sobi ja seda tuleb saareturismi strateegia väljatöötamisel tingimata arvesse võtta. Väikese Vahemeres asuva saare jaoks sobiv lahendus ei pruugi sobida Ühendkuningriigi, Iirimaa või Rootsi rannikul asuva väikese saare jaoks.

6.7 Sihtkohtade saatus sõltub paljudest iseseisvatest muutujatest, sealhulgas lähteturgude asukoht ja potentsiaal ning ligipääsetavus, mis puudutab transporti ja ajaga seotud kulusid. Neid muutujaid saab mõjutada vaid avalik sektor selliste mehhanismide abil nagu avalike teenuste osutamise kohustus ja territoriaalse ühtsuse süsteemid. Lisaks sellele määravad nad suures osas tooteinnovatsiooni iseloomu. Kohalike ettevõtjate ülesanne on seega luua uutele toodetele täiendav lisaväärtus.

6.8 ELis on hetkel päevakorral keskkonnasäästlikkus, mis hõlmab nt selliseid teemasid nagu reisimisega seotud saasteainete heitkoguste vähendamist mõjutavate mehhanismide kindlakstegemine ning keskkonnasäästlikkuse muutumine turismi konkurentsivõime põhiteguriks.

6.9 Miks ei võiks saareelanikud näiteks täiustada randu või näidata oma kultuuripärandit? Miks juhitakse tähelepanu vaid mõnele turismikeskusele, kui kogu saar võiks olla turismiatraktsioon? Miks keskendutakse nii palju ajale ja nii lühikestele turismihooaegadele, kui mujal on turism aastaringne tegevus? Reklaamitakse vaid mõningaid paiku, samal ajal saaks aga reklaamida kõiki külasid ja linnu. Iga linna ja küla elanikud peavad õppima oma kodupaiga üle uhkust tundma, ainult siis suudavad nad kaitsta ja müüa oma tooteid ja pärandit.

[2] Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Sotsiaalselt jätkusuutlik turism kõigile", ELT C 32, 5.2.2004, lk 1 (Ei ole eesti keeles kättesaadav).

6.10 Kui saari külastavate turistide arv suureneb, peavad omavalitsused tegema suuremaid investeeringuid, et kaitsta saareliste sihtkohtade hügieenilisust, tagades kvaliteetse joogivee (ja pesemisvee), hoolsa jäätmetöötluse, säästva energia ja ohutu toiduga varustatuse.

6.11 Konkurentsivõime kohta teadlikkuse tõstmine on väga oluline, sest saareelanikud peavad konkurentsivõime seadma kõrgele kohale oma päevakorras. Seda ei saa teha üksnes valitsus. Nii töötajad, ettevõtjad, juhatus kui ka haldusasutused peavad olema kaasatud.

6.12 Tegelikkuses avaldavad mõju kolm otsustavat tegurit:

— esiteks valitsuse kaasatus tervisekaitsesse ja keskkonnasäästlikkusse;

— teiseks erasektori element ettevõtluses, sh maismaatransport, õhutransport ja IKT infrastruktuur; ning

— kolmandaks inimkultuuri elemendid iga riigi ressurssides.

6.12.1 Valitsusel on esimese kategooria üle suur mõju. Kui saar ei pea keskkonnahoidu tähtsaks, ei ole ta lihtsalt piisavalt hea. See näitab, et keskkonna- ja kultuurivaldkondade surverühmadel on õigus, kui nad nõuavad pidevalt suuremat teadlikkust saarte kultuuripärandist ning rõhutavad tungivat vajadust investeerida suuremal määral selle pärandi kaitsmisse.

6.12.2 Ka turismi infrastruktuuri osas on palju teha. Halb olukord selles valdkonnas võib innustada tegutsema ning kasutama võimalust tegemaks suuremaid investeeringuid. Majanduslangus on sobiv aeg teha ülevaade infrastruktuuridest ja eraldada rohkem ressursse ajakohastamiseks. Saared peavad ajakohastama praegu ning otsima uusi turunišše uute avaliku ja erasektori investeeringute abil. Valitsus peab tagama, et erasektoril oleks suurem ligipääs rahalistele vahenditele ning et pangad oleksid VKEde suhtes soosivamad. Nad peavad täiel määral ära kasutama ELi stimuleerivate meetmete paketi raames kättesaadavad vahendid. Olulisem on, et valitsusasutused ei sunniks erasektorile peale sobimatuid reegleid, et pressida ettevõtetelt välja kogu olemasolev kapital investeerimiseks.

6.12.3 Saareturismil on ka varjukülg: varimajandus, mis annab saareelanikele täiendavat tulu, kuid avaldab siiski negatiivset mõju tööhõivele ja töötingimustele. Teise kodu soetamine saarele tähendab saareelanike jaoks suuremaid kulusid, kuid ka tuluallikat. Lisaks sellele peab vee-, jäätme- ja energiainfrastruktuur tippkoormusega kuudel toime tulema kohalikust elanikkonnast kuni 20 korda suurema inimeste arvuga.

6.13 Töönõudluse hooajaline kõikumine põhjustab varimajandust. Üliõpilaste tööjõu ärakasutamine või isegi kuritarvitamine ning illegaalse tööjõu kasutamine kahjustab nii legaalseid kui ka illegaalseid töötajaid, kuna see alandab makstava töötasu määra. Illegaalne tööjõud võib moodustada märkimisväärse osa turismisektori töötajatest. Mõnes riigis moodustab see üle poole tööjõust.

6.13.1 Lääne-Euroopa turismi, sh saareturismi iseloomustab üha enam odav ja liikuv tööjõud uutest liikmesriikidest, nt Poolast, Bulgaariast ja Rumeeniast. Tegemist on pidurdamatu suundumusega, mis on kooskõlas ELi töötajate vaba liikumise eeskirjadega, ning ettevõtjad ja töötajad peavad otsustama, kuidas sellele reageerida. Vaja on tagada nii ettevõtete konkurentsivõime kui ka võrdsus, samuti tuleb tagada, et töötingimustest peetaks kinni ja töötajaid ei ekspluateeritaks.

6.14 Just seepärast on vaja tasakaalukat saareturismi käsitlust. Turism on saareelanike ja saartel tegutsevate VKEde jaoks elulise tähtsusega. Nüüd on tulnud aeg tegutseda. Saareelanikud peavad end konkurentidega võrdlema. Kõigepealt tuleb tegeleda lühiajaliste ja kiireloomuliste probleemidega. Selleks et turism oleks ka edaspidi jätkusuutlik ja kujutaks endast olulist majanduskasvu mootorit, on vaja võtta tõhusaid keskpika ja pika perioodi meetmeid.

7. **Turismiettevõtete ja -sihtkohtade organisatsioonilise innovatsiooni võrgustike edendamine**

7.1 Mitmed turismitööstuse harud, nt lennuettevõtted, hotelliketid, reisikorraldajad ja autorendifirmad on äärmiselt kontsentreeritud ja tegutsevad sageli globaalsel tasandil. Teisest küljest moodustavad VKEd siiani valdava osa saarte turismitööstusest. Kogu maailma konkurentide hulgas ellujäämiseks peaksid saarte turismiettevõtted püüdma konkureerida pigem konstruktiivselt kui destruktiivselt. Kui esimesel juhul suureneb juurdepääsetav turg ja laieneb toodete platvorm, mis teeb võimalikuks toodete eduka eristamise ja innovatsiooni maailmaklassi toodetena, siis teisel juhul konkureerivad ettevõtted sama turu pärast, tuues kaasa toodete lähendamise ja hinnasõjad. Seetõttu on oluline, et turismiettevõtted teaksid, kuidas konstruktiivse konkurentsi saavutamiseks üksteisega ulatuslikumat koostööd teha.

7.2 Eelkõige väikeste saareturismiettevõtete hirm konkurentide ees on suurem kui koostööst saadav kasu. Turismi valdkonnas saab eristada geograafilisi võrgustikke/klastreid ja tegevusel põhinevaid võrgustikke/klastreid, nt keskkonnahoidlik turism, veiniturism jne. Võrgustikel ja klastritel võib olla oluline roll reisikorraldajate suutlikkuse tõstmisel, nt madalate katsetuskulude ja suurema nähtavuse abil, ning reageerides paremini muutuvale nõudlusele. Nagu teistes teenindussektorites, sõltub innovatsioon ka turismisektoris peamiselt võrgustikest ja koostööst.

7.3 Ka poliitikute, tööandjate ja ametiühingute organisatsioonide koostöö ning turismisektori jaoks oluliste asutuste, sihtasutuste ja liitude integratsioon on saareturismi pideva majanduskasvu võtmetegurid. Kui ettevõtlussektori põhiroll seisneb võrgustike loomises, siis kohalikud omavalitsused vastutavad infrastruktuuri väljatöötamise eest, et võimaldada paremat koostööd ning toetada turuvõrgustikke.

Brüssel, 15. juuli 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee president

Mario SEPI